

GÖÇ SÜRECİNDE GİYİNMEYE YÖNELİK YAŞAMSAL ÇÖZÜMLERİN TASARIMA ETKİSİ* IMPACT OF VITAL SOLUTIONS FOR CLOTHING ON DESIGN IN THE PROCESS OF IMMIGRATION

Ayşe FİÇİCIOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Giyim Üretim
Teknolojisi Programı

*Asst. Prof., Mimar Sinan Fine Arts University, Vocational School, Clothing Manufacturing
Technology Program*

ayse.ficicioglu@msgsu.edu.tr,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7735-0429>

Havva Meryem İMRE

Öğr. Gör. İstanbul Aydın Üniversitesi, Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu, Moda Tasarım Programı
Lect. İstanbul Aydın University, Anadolu Bil Vocational School,

Fashion Design Program

meryemimre@aydin.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5308-1217>

Atıf/Citation

Fıçıcıoğlu, A., İmre, M. H. (2021). "Göç Sürecinde Giyinmeye Yönelik Yaşamsal Çözümlerin
Tasarıma Etkisi". *Sanat Dergisi*. (38), 124-146.

Derleme Makale/ Review Article

Doi: <http://doi.org/10.47571/ataunigsfd.932509>

* Bu çalışma her iki yazarın Zeugma III. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresindeki (22-24 Kasım 2019 Gaziantep) ortaklaşa sundukları "Göç Sürecinde Yaşam Çözümlerinin Tasarıma Etkisi" sözlü bildiri ve yine aynı etkinliğin özet bildiri kitabı yer alan (International Zeugma Congress On Scientific Researches, Özet kitabı, (Ed): Zhuldyz SAKHI Dr. Mahir KOTUK, İksad Yayınları, bildiri özetinden üretilmiştir. https://ade5c1ec-11c6-4961-9cc9-94f73a1acdd5.filesusr.com/ugd/614b1f_2c51e06a5a1049e1b95c01563c46ec88.pdf)

Öz

Göç sürecindeki zorluklar ve yaşamsal sorunlar çok kapsamlı sosyal bir olgudur. Göç sürecindeki temel ihtiyaçlardan sağlık, güvenlik, barınma, korunma en önemli çözüm bekleyen konulardır. Özellikle kayıtsız ve yasadışı göçte bu sorunlar çok daha geniş, çözümleri ise bir o kadar dar kapsamlıdır. Göç sürecindeki ağır koşullara uygun olarak insanların giyim ve kuşamlarını kurgulamaları yaşamsal ihtiyaçlarının en başında yer almaktadır.

Bu çalışmada özellikle ülke sınırlarını yasal ya da yasal olmayan yollardan geçen göçmenlerin temel ihtiyaçlarından giyinme, barınma ve korunmaya yönelik giyimleri çerçevesinde ele alınan tasarım örneklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışma betimsel modele dayalı olarak yürütülmüştür. Literatür araştırması ve basılı kaynak taraması yöntemleri üzerinden konu ile ilgili tasarımlardan bazıları incelenerek bir araya getirilmiştir.

Çalışmada aynı zamanda göçün zorlu koşullarında göçmenlerin giyim ve barınma ihtiyaçlarını gideren, hatta bu süreci kolaylaştıran çözümsel tasarımlar ve tasarım projeleri örneklerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Dernek ve eğitim projeleri sonucunda gerçekleşen göçün zor koşullarını hafifletmeye yönelik hayata geçirilen tasarımlar bu anlamda örnek olarak ele alınacaktır. Bu çalışma ile aynı zamanda göç süreci içinde edinilen çözümsel deneyimler ve ona ait bilgilerin tüm tasarım disiplinlerine de model olabileceği, farkındalık yaratabileceği de düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Göç, Göç Tasarımları, Göçmen Giyimi, Tasarım, Göçmen Barınma.

Abstract

Difficulties and vital problems in the migration process are a comprehensive social phenomenon. Basic needs, health, safety, shelter and protection are the most important issues in the migration process. In the process of legal or illegal migration, the most important thing among basic and vital needs is that people construct their clothing according to the severe conditions of migration.

In this study, it is aimed to create design examples that are considered within the framework of dressing, sheltering and protection, which are among the basic needs of immigrants who cross the country borders through legal or illegal ways. The study was conducted based on the descriptive model. Some of the designs related to the subject were examined and brought together through literature research and printed source scanning methods.

In the study, it is also aimed to create examples of analytical designs and design projects that meet the clothing and shelter needs of immigrants during the difficult conditions of migration, and even facilitate this process. As a result of association and education projects the designs implemented to alleviate the difficult conditions of migration will also be considered as an example in this sense as well. With this study, it is also thought that the analytical experiences gained during the migration process and its knowledge can be a model for all design disciplines and create awareness.

Key words: Immigration, Immigration Designs, Immigrant Clothing, Design, Immigrant Shelter.

Structured Abstract

Immigration deeply affects social structure in countries of emigration and immigration as it is an action of great change. Experience of living in a different place in a different community, as it develops with migration, mostly causes for normal living conditions to change. Vital experiences had during this process bring essential requirements with it apart from current needs. As a result of necessity to survive under these difficult conditions, immigrants go through a process that is quite different than their normal lives. Especially the restricted conditions and inadequacies experienced during illegal migration process negatively affect people living through the migration and it even causes them to lose their lives. During this difficult process, in addition to their vital needs, immigrants also need clothing practices that will increase physical endurance and performance, as well as facilitate their movements.

In this study, it is aimed to reveal the clothing designs and designer approaches that respond to the vital needs of clothing and shelter, especially in the illegal migration process experienced in the world today. With the study, it is primarily aimed to reveal examples of analytical designs and design projects that meet the clothing and shelter needs of immigrants in the difficult conditions of illegal migration, and even facilitate this process (Fıçıcıoğlu and İmre, 2019: 133). The study is carried out based on descriptive model. By means of literature research and printed source scanning methods, some of the designs relating with the subject were examined and brought together. Below six different designs created for current migration conditions and the project studies were evaluated.

“Brinco” is a private shoe designed by Argentinean designer Judi Werthein in order to help illegal immigrants to overcome deadly land conditions while crossing from Tijuana, being border province of Mexico to USA (Chevalier, 2015: 40). A mini flash lamp was attached to the shoelace to enable passage in the night and giving signals. On the other edge of the flash lamp, a mini compass was attached to show northern direction. There are also pockets on the shoe for keeping money and painkiller drugs. On this shoe being a lightweight, chunky sole, ankle-high suede athletic boot also a map of the border area around Tijuana printed on the sockliner is shown.

With her brand Adiff, Angela Luna having the opinion “With all my heart I believe that a good design could save a life”, gives direction for her designs (Angela Luna, Brooklyn NewYork, Access date: 04.02.2021) and feeling herself as if she is a refugee, she designs and produces her designs as per actual needs and in a way to perform multi-functions. In her works Luna constructs the idea of transformable clothing design with the logic of origami. Mainly she focuses her research and studies on designs which refugees can wear as they are running and which will not restrict their movements.

“Lesvos Solidarity Association” that is established on lesbos island has realized bag design bearing name of Safe Passage Bag as an integration and training project. In 2015, the association implemented the project that will work on the life jacket cemetery on the beach, recycle plastic materials and benefit immigrant-refugees on the island of Lesbos (Sheltersuit, Access date: 03.03.2021). Each bag designed as a safe passage bag

was considered as an object reminding people living through the necessary and unsafe immigration process to the whole world.

Wall London design director Judith Balcazar carried out a project of RCA Interior Architecture and Textile graduate students to realize the design ideas of shelter and clothing, which is a major problem in refugee camps, with sustainable materials. The Wearable Habit project, determined by Professor Harris and Graeme Brooker, who led the project, consists of designs based on a small tent-like structure that can accommodate two to four people. It has been insulated with Tyvek (Du pont), a breathable, waterproof material, and Mylar, a type of polyester used for insulation in tents, space suits and homes (Dupont Tyvek 500 Xpert, Access: 06.03.2021).

The responsibility Andrea Boyko felt especially when seeing photos of Syrian refugee children not wearing shoes under rain and mud directed him to design and produce shoes for children. He started searching for materials to make this design from recycled textile products. As a result of searching for materials that were both washable and could dry quickly, he has used rubber tires of old bicycles for the base of shoes.

Bas Timer, on the other hand, designed the sleeping bag, which is a shelter, with fully recycled materials that can be turned, folded and carried easily, breathable, wind and water proof. The designer, who received the materials from companies as donations, produced shelter overalls with volunteers in the social clothing factory of the Sheltersuit foundation based on the clothing design, and in 2017, together with the "Movement on the Graona by Johny de Mol" and "Wakawaka" foundations, shared shelter and sleeping bags being delivered to 1150 refugees free of charge. (De Sheltersuit van Bas Timmer: winterjas en slaapzak ineen, Access date: 06.03.2021).

As a result of this study, it has been seen that the analytical approaches in these designs, which are realized under limited opportunities and conditions and meet the needs of immigrants, have creative and sustainable effects on reaching the design. As it is also mentioned by Angela Luna, these designs produced under difficult conditions must be considered as “design intervention for global problems” as a whole and hence, important solutions must be produced with respect to design. It was concluded that this design approach, which provides the least cost and benefit with recycling materials, can set an example for design approaches in general, not just as a migration framework. It is also stated in this study that the analytical experiences and knowledge gained during the migration process can be expanded and the opportunity to start new designs can be provided.

A solution-oriented design approach, both in terms of migration and in general, should bring a dynamic creation process to a functional and need-saving dimension and remind the priority of touching people in design. And it must encourage them to rethink how to keep people under safe, secure and ergonomic conditions, as a good designer always does.

Giriş

Günümüzde göç olgusu bölgesel, uluslararası düzeyde birçok ülkenin ve toplumun en önemli sorunlarından birisidir. Göç; göç veren ve de göç alan ülkelerde toplumsal yapıyı büyük bir değişim eylemi olması sebebiyle derinden etkiler. Göçle birlikte gelişen başka bir toplumda ve yerde yaşama deneyimi çoğunlukla normal hayat koşulların değişmesine neden olur. Bu süreçteki yaşamsal deneyimler mevcut ihtiyaçların dışında zaruri ihtiyaçları da beraberinde getirmektedir. Özellikle yasadışı göç sürecindeki kısıtlı koşullar ve yetersizlikler göçü yaşayan insanları olumsuz etkilemekte, hatta yaşamlarına mal olabilmektedir. Sürecin şekli ve geliştiği koşullardaki değişimden etkilenerek dönüşümünü sürekli etkin tutmaktadır. Dolayısıyla göç sırasındaki ihtiyaçlar buldukları coğrafya ve iklim koşullarıyla beraber güncel gelişmelerle de oldukça etkileşim ve devinim halindedir.

Günümüzde özellikle yasa dışı yaşanan göçlerde göç edilen bölgelere göre, göçün şekli ve yöntemi değişebilmekte, göçen insanlar buna göre donanımlarını oluşturmaktadırlar. Göçmenler zor olan bu koşullarda hayatta kalabilme zorunluluğu sonucunda normal hayatlarından çok farklı bir süreç yaşamaktadırlar. Bu zorlu süreçte, göçmenler yaşamsal önemdeki ihtiyaçların yanı sıra bedensel dayanıklılığı ve performansı artıracak, aynı zamanda hareketlerini kolaylaştıracak giyim pratiklerine de ihtiyaç duymaktadırlar.

Günümüzde göç kavramları üzerinde ele alınan bu çalışmada öncelikle temel kavramlar üzerinde durularak, göç olgusuna tasarım ve sanat dünyasındaki yaklaşımlardan örnekler verilecektir. Bu çalışmadaki amaç günümüzde dünya üzerinde yaşanan özellikle yasa dışı göç sürecinde yaşamsal öneme sahip giyim, örtünme ve barınma ihtiyaçlarına cevap veren giysi tasarımlarının ve tasarımcı yaklaşımlarının ortaya konulmasıdır. Çalışma ile öncelikle yasa dışı göçün zorlu koşullarında göçmenlerin giyim ve barınma ihtiyaçlarını gideren, hatta bu süreci kolaylaştıran çözümsel tasarımlar ve tasarım projeleri örneklerinin ortaya çıkarılması da hedeflenmiştir (Fıçıcıoğlu ve İmre, 2019: 133).

Bu çalışma betimsel modele dayalı olarak yürütülmüştür. Literatür araştırması ve basılı kaynak taraması yöntemleri üzerinden konu ile ilgili tasarımlardan bazıları incelenerek bir araya getirilmiştir. Çalışmada günümüz göç koşulları için yapılmış altı farklı tasarım ve tasarım proje çalışmaları ele alınacaktır. Göçü yaşayan bölgelerdeki yaşamsal çözüm önerilerinden Meksika'dan ABD'ye kaçan göçmenlerin kaçıışı için Judi Werthein'nin tasarlandığı "Brinco" ayakkabıları, ADIFF "İnsani Moda Markası"nın tasarımcısı Angela Luna'nın tasarımları, Lesvos Dayanışma isimli derneğin geliştirdiği kilit projelerden biri olan "Güvenli Geçiş Çantası", Royal College of Art öğrencilerinin tasarladığı "Giyilebilir Barınak" projesi, Andre Boyko'nun Suriyeli çocuklar için tasarladığı ayakkabılar "Muck Shoe" ve Sheltersuit Vakfı tarafından tasarlanan "Barınma Giysisi" gibi çözümsel tasarımlar bu çalışmada ele alınacaktır.

Bu çalışma ile aynı zamanda kısıtlı imkân ve koşullarda gerçekleştirilen bu tasarımlardaki çözümsel yaklaşımların tasarım sürecindeki yaratıcı ve sürdürülebilir etkilerinin ortaya çıkarılması da amaçlanmıştır. Çalışma ile göç sırasındaki giyinmeye yönelik yaşamsal ihtiyaçlara cevap veren tasarım örneklerinin, tasarım dünyasına global

sorun haline gelen göç probleminde insanların güvenliği ve sağlığı hakkında yeniden düşünmeye teşvik edebileceği ve farkındalık sağlayabileceği düşünülmektedir.

1. Göç Kavramları

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç kavramı beslenme ihtiyacı, doğal afetler ve temel zorunlulukların karşılanması amacı ile başlamıştır. *Göç*; bireylerin ya da toplulukların siyasal, toplumsal ya da ekonomik nedenlerle buldukları, oturdukları yerleşim yerlerini bırakarak başka bir ülkeye ya da yerleşim yerine gitme eylemidir” (Püsküllüoğlu, 2006: 755). Diğer bir tanıma göre hicret yâda muhaceret anlamına da gelen göç: “toplumsal, ekonomik, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülke yâda yerleşimden, başka bir ülke ya da yerleşim yerine taşınması ya da gitmesi” (TDK, 2021: <https://sozluk.gov.tr>) olarak da ifade edilmektedir. Günümüzde özellikle savaş ve terör riskleri, ekonomik kaynakların yetersizliği ve iş gücü ihtiyaçları, siyasi istikrarsızlar sonucu oluşan güvenlik kaygıları gibi birçok nedenler insanları daha iyi koşullarda yaşam arayışı macerasına sürüklemektedir. İnsanlar sağlık, güvenlik, eğitim, nüfus artışı gibi toplumsal nedenlerden dolayı göç ederler. Çölleşme, toprak kayması, aşırı kuraklık, sel, deprem, volkan patlaması gibi doğal nedenler de insanların göç etmesine neden olur. Göç olgusunun siyasal nedenleri arasında ise savaş, sınır değişiklikleri, nüfus değişimi yer almaktadır (Tilbe, Bosnalı ve Topaloğlu, 2017: 1). Göç; kişinin bireysel, grup veya kitlesel boyutta gerçekleştirdiği yer değiştirme hareketi olarak da tüm bu tanımları içine alan geniş bir alanı ifade etmektedir.

Göçü yaşayan kişi olarak tanımlanan *göçmen*, “muhacir” olarak da ifade edilmekte olup, kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden kişi, aile veya toplulukları kapsamaktadır (TDK, 2021: <https://sozluk.gov.tr>). Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne göre *Göçmen*; kişinin kendi özgür iradesi ile aldığı göç etme kararını ve durumları kapsayacak şekilde tanımlanmıştır. Kişisel bir terim olmayan *göçmen*; kendileri ve ailelerine ilişkin sosyal ve maddi koşullarını iyileştirmek amacıyla başka bir ülkeye ya da bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertlerinin (T.C.İ.B., 2013: 55) tümünü de kapsayan geniş bir tanım olarak da kabul edilmiştir.

Göçmen kavramı birbirinden farklı anlamlar içeren mültecileri ve sığınmacıları da kapsamaktadır. *Mülteci* tanımı 1951 Cenevre Sözleşmesine göre “başka bir ülkede ırkı, dini, uyruğu, belli bir toplumsal gruba aidiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulümden korktuğu için koruma arayan kimseler” (Barkın, 2014: 334) olarak günümüzde de kabul edilen bir terimdir. Dünyada çok sayıda insan çeşitli sebeplerle ikamet ettiği ülkeyi terk etmek zorunda kalabilmektedir. Bunlardan bir kısmı terk ettiği ülkeye rahatlıkla geri dönebilmekte veya sonrasında geri dönmelerine engel olacak bir durum bulunmamaktadır. Ancak dönemeyen diğer bir kısmı ikamet ettiği ülkeye geri dönememekte ya da dönmek istememektedir. İşte bu ikinci gruba genel olarak *sığınmacı* denmektedir (Dost, 2014: 30). Sığınmacı bu başvurusu onaylandığı takdirde mülteci statüsünü kazanmaktadır.

Göç kavramının birçok çeşidi olsa da bu çalışmada en çok *iç göç*, *dış göç*, *yasal göç* ve *yasa dışı göç* gibi temel göç kavramları üzerinde durulacaktır. Göçler kapsam, içerik ve nitelik bakımından sıralandığında *iç göç* ve *dış göç* olarak ayrılabilir. Zorunlu-gönüllü göçler, mevsimlik göçler, sürekli-geçici göçler ve emek göçü iç göçü

oluştururken, işçi göçü, beyin göçü, savaş göçü, siyasi ve sosyo-ekonomik göçler, dış göçleri oluşturmaktadır (Naz, 2015: 19). Daha genel anlamı ile bir ülke içerisinde yerleşim birimleri arasında gerçekleşen göçlere *iç göçler*, en az iki ülkenin yerleşim birimleri arasında olan göçlere ise *dış göçler* (Güreşçi, 2016: 1059) denilmektedir. Diğer bir tanımlamaya göre ise *dışa göç* nüfus kaybına uğrayan devlet, *içe göç* ise göçmeni kabul eden ülke açısından da ifade edilmektedir (İpek, 2014: 14).

Göçmen tanımı *yasal* ve de *yasa dışı* olarak da tanımlanabilmektedir. Kendi ülkesinden ayrılıp yolu üzerindeki ülkeden geçerken ya da göç etmeyi tasarladığı ülkeye girişinde veya bu ülkelerde bulunduğu süre içinde o ülkenin yasalarına uygun hareket eden göçmenlere *yasal göçmen*, bu koşullar dışında kaçak olarak geçenlere ise *yasa dışı göçmen* olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifade ile göçmenlerin kendi ülkelerini herhangi bir amaçla terk ederek diğer ülkelerde yaşamlarını sürdürmek istemesi amacı ile gitmeleri ve buldukları ülkenin yasalarına uygun olarak ülkeye giriş yapması, bunun için gerekli izinleri aldıktan sonra ikamet etmesi *yasal göç* olarak değerlendirilmektedir (Akçadağ, 2012: 2-3). *Yasa dışı* göçte ise, göçmenlerin yasal yollardan gittikleri ülkede izin alınmaksızın ikamet edilmesi ya da buldukları ülkenin yasal sınır girişi ve çıkışı için gerekli olan şartlarına uyulmayarak sınırın geçilmesi söz konusudur (Akçadağ, 2012: 1). Göç edenler göç ettikleri ülkelere yasal yollardan girmedikleri durumlarda yasa dışı göçe başvurmadan çekinmemektedirler.

Uluslararası Göç Örgütü'nün (International Organization For Migration) yayınladığı 2020 göç raporuna göre küresel olarak dünya nüfusunun %3,5'i olan yaklaşık 272 milyon uluslararası göçmen olduğu rapor edilmiştir. Bu rakam 1995 yılında 174 milyonla %2,8 iken artarken 2020 yılında en yüksek rakamla rekor sayıya ulaşmıştır. Buna göre dünya nüfusunda 30 kişiden biri göçmen olarak görülmektedir (IOM, 2020: 22-23). Göç her ne kadar mekânsal değişikliğe karşılık gelse de, (Güvenç, 1996: 21) bireyin ve topluluğun psikolojik durumu başta olmak üzere hemen her şeyini etkileyen sosyal bir olgudur. Diğer açıdan göç ve yeniden yaşam kurma, göçmenin geride bıraktığı yerleşimdeki sosyal etkisi ve sonraki kuşakları da derinden etkileyen uzun soluklu bir süreçtir. Göç toplumsal değişimine sebep olan ve ortaklaşa bir eylem olması sebebiyle hem göç alan hem de göç veren ülkedeki bütün toplumu ve toplumsal yapıyı derinden etkiler. Göç deneyimi genellikle günlük rutin hayata dair özgün düzenlerin değişmesine neden olur. "*Göçmenlerin ayrılırken sahip oldukları güncel davranışları, alışkanlıkları ve niyetleri hakkında çok az şey söyler*" (Castles ve Miller, 2008: 29).

Her yıl milyonlarca insanın başka bir yere gitme kararının altında gidilen yerin gelinen yerden daha yaşanılır olacağını düşünmelerinde yatmaktadır. Başka bir yerde daha iyi ve yaşanılabilir koşullar olduğunun bilinmesi (Bates, 2009: 473) bu düşüncüyü tüm risklerine rağmen eyleme döktürmektedir. Bu eylemler özellikle yasa dışı göç sürecinde hayati riskleri olarak çoğunlukla yaşamsal sonuçlar doğurabilmektedir. Günümüzde yasa dışı göç için seçilen yöntemlere bakıldığında en yaygın olanının deniz yoluyla yapıldığı görülmektedir. Bunun için göçmenler küçük bot ve benzeri deniz araçlarıyla hedef bölgelere ulaşmaya çalışılmakta ya da ticari gemilere kaçak olarak binmektedirler. İkinci sırada ise kara yoluyla gerçekleştirilen yasa dışı göçler gelmektedir (Akçadağ, 2012: 7). Seçilen yöntem ne olursa olsun yasadışı göçte ağırlaşan göç koşulları çoğu zaman tehlikeli ve hayati riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu süreçte

hayatta kalma mücadelesi içinde başta temel ihtiyaçların beraberinde taşınmasını ve temin edilmesini imkânsız kılmaktadır.

2. Sanat ve Tasarımda Göç Olgusu

Günümüzde göç konusuna farkındalık kazandırmak için tasarım ve sanat alanında birçok çalışmalar yapılmıştır. Özellikle göçün yarattığı toplumsal, sosyal, kültürel ve psikolojik etkilere vurgu yapan bu çalışmalar roman, tiyatro, şiir, performans çalışmaları gibi güzel sanatların yanında, heykel, enstalasyon gibi görsel sanatlar açısından da ele alınmıştır. Bu çalışmaların ilk örneklerinden biri sanatçı Jacob Lawrance'nin (1917-2000) göç olgusuna ötekinin temsiliyeti perspektifiyle baktığı "siyahi olmak" adlı eserinde görülmektedir. Sanatçı 1941 yılında yaptığı bu eserinde 1. Dünya Savaşı sonrası, Amerikalı siyahilerin kırsaldan, sanayileşmenin yoğun yaşandığı Kuzey Amerika'ya göç edişlerini anlatmaktadır. Lawrance altmış adet resim aracılığı ile anlattığı resimlerin ilk bölümünde Amerika'da Güney'de yaşanan, yoksulluk, açlık, linç gibi olumsuz sahnelerle göçün etkilerine vurgu yaparak duygularını aktarmaktadır (Çalışkan, 2018: 40).

Ünlü sanatçı Ai Weiwei 2016 yılında mülteci sorununa dikkat çekmek amacıyla Midilli Adası'ndan topladığı 14.000 adet can yeleği kullanarak bir enstalasyon çalışması yapmıştır. Sanatçı bu çalışmasını Berlin Konser Salonu'nun (Konzerthaus) girişinde bulunan sütunlara bağlayarak "Cinema for Peace" etkinliğinin gala gecesinde gerçekleştirmiştir (2016'nın Unutulmayacak 10 Enstalasyon Çalışması, Erişim Tarihi: 30.11.2020).

Göç olgusuna tasarım perspektifinden bakıldığında, hem dünyada hem de Türkiye'de göç kavramına odaklanan birçok tasarımcı ve tasarım yaklaşımları olduğu görülmektedir. Kendi ülkesinden ayrılmak zorunda kalan bir çocuk olarak yaşadığı deneyimlerden yola çıkan Çağlayan, 2000 yılında *Sözlerden Sonra* (After The Words) isimli koleksiyonunda, göç sırasında insanların en kıymetli eşyalarını yanında götürmek istemeleri fikri üzerine durmuştur. Koleksiyonunun ana temasını bu istemsiz hareketin ve zorla göçün etrafında toplamıştır. Tasarımcı modern tarzda bir oturma odasında giysilere dönüştürülebilir eşyalar kurgulamıştır. Odadaki bavullar ve etek bir sehpa, giysiler koltuk kılıfı olarak saklanmıştır. Mankenlerin odaya girip giyinmeye başladıklarında mobilyalar giyilebilir eşyalara dönüşmekte ve oda bomboş ve tüm yaşam izlerinden arınmış olarak kalmaktadır (İstanbul Modern Sanat Müzesi, 2010: 38).

WDCD (What Design Can Do) organizasyonu Yunanistan'a geçen göçmenlerin kullandığı binlerce can yeleklerini toplayarak, mülteci destek bayrakları oluşturmak için mülteciler ile işbirliği yapmıştır. Her bayrağın, dünyadaki mültecilerle güçlü bir umut ve dayanışma sembolü olarak mültecilere hizmet etmesi amaçlanmıştır. "The Refugee Nation" mülteci bayrağı; can yeleğinden ilham alınarak tasarlanan bayrak, Rio 2016 Olimpiyatları sırasında mülteci ressam Yara Said tarafından oyunlarda yarışan mülteci sporcuları temsil etmek ve dünyaya duyurmak için tasarlanmıştır. 2016'nın en manşet tasarımlarından biri olarak kabul edilen bayrak, Londra'daki Victoria&Albert Müzesi tarafından satın alınmıştır (Lier, Erişim Tarihi: 30.11.2020).

3. Göç İçin Tasarımlar ve Tasarım Çözümleri

Yasadışı göçü yaşayan göçmenlerin yaşamsal öneme sahip giyim, örtünme ve barınma ihtiyaçlarına cevap veren giysi tasarımları ve tasarımcı yaklaşımları bu bölümde kapsamlı olarak ele alınacaktır.

3.1.Brinco - Judi Werthein

“Brinco” Arjantinli tasarımcı Judi Werthein'nin yasa dışı göçmenlerin Meksika'nın Tijuana sınır kentinden ABD'ye geçerken karşılaştıkları ölümcül arazi koşullarını kolayca geçmelerine yardımcı olmak için tasarladığı özel bir ayakkabıdır. Özellikle ABD'de 1990 yıllarda yasa dışı sınır geçişini *Gatekeeper* operasyonu ile önlenmesi çalışmaları sonucu Meksika sınırından geçişler oldukça zorlayıcı olmuştur (Nevins, 2002: 8). Yasadışı göç Werthein'nin 2005 yılında tasarladığı bu ayakkabının ismi sınırı yasadışı bir şekilde atlayarak geçmeyi simgeleyen "atlamak-geçmek" fiilinden gelen İspanyolca'da “Brinco” anlamını taşımaktadır (Chevalier, 2015: 40).

Görsel 1. Brinco kaçış ayakkabısı, Brinco Sergisi, Tate Modern, Londra 2019. (A. Fıçıcıoğlu arşivi)

Ayakkabıda gece geçiş yapmak ve sinyal verebilmek için bağcığa bir mini el feneri yerleştirilmiştir. Fenerin diğer ucunda geçişte kuzey yönünü belirtmek için aynı zamanda mini bir pusula da yer almaktadır. Ayakkabı üzerinde aynı zamanda para ve ağrı kesici ilacı saklamak için cepler de bulunmaktadır. Hafif, kalın tabanlı, ayak bileği yüksekliğinde süet atletik bot görünümünde olan bu ayakkabının taban astarı üzerine basılmış olan Tijuana çevresindeki sınır bölgesinin bir haritası da bulunmaktadır. Çıkarılabilir taban üzerinde kaçak göçmenlerin yürüyüş yolculuklarında yönlendirmeye yardımcı olmak için bölge haritası detaylı olarak gösterilmektedir (Görsel 1).

Werthein tasarladığı Brinco'nun tasarım amacını; Yasa dışı göçmenlerin birincil ulaşım aracı ayaklarıdır. “*Sierra'yı geçerlerse, sekiz saat yürürler. Bu yorucu yoldaki taş, tarantulalar ve yılanlar ayakları zedeler. Botlar bu yolculuğu rahat aşabilmek için küçük bir bot olarak tasarlanmıştır*” diye ifade etmektedir (Trainers For Border

Crossers, Erişim Tarihi: 30.11.2020). Brinco teknik özelliklerine ek olarak, estetik olarak ulusal, ekonomik ve dini birçok detayı bir araya getirir. Üzerinde Meksika ulusal sembollerinden esinlenilmiş altın dikişli, kırmızı gagalı Aztek kartal motifleri ve Meksikalı göçmenlerin koruyucu azizi olan Saint Toribio Romo'nun bir resmi yer almaktadır (Görsel 2). Aynı zamanda Wertheim bu ayakkabıları ABD'nin San Diego kentinde sınırın hemen ötesinde, 200 dolardan fazla bir fiyata sınırlı sayıda satmıştır. Elde ettiği bu paranın bir kısmını ihtiyacı olan göçmenlere yardım eden Tijuana yardım kuruluşuna bağışlamıştır.

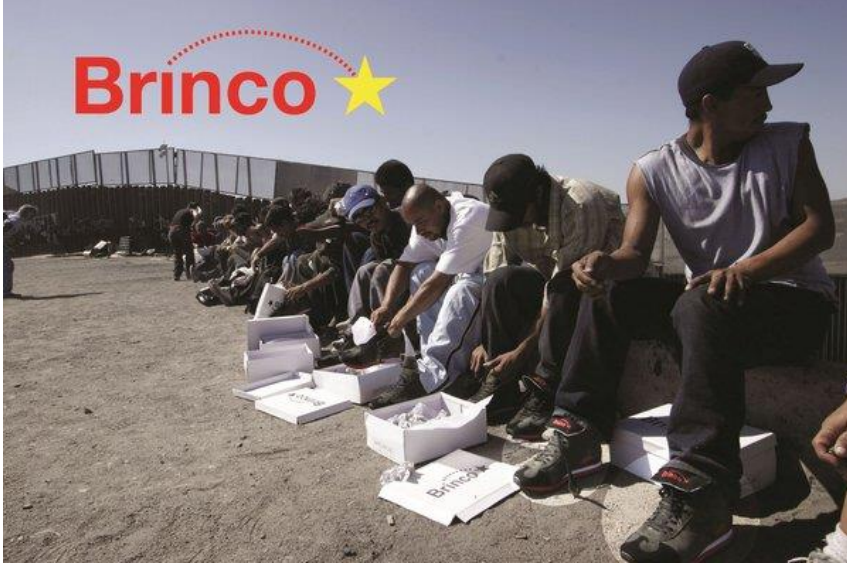
Wertheim Brinco ayakkabılarını Çin'de çok ucuza ürettirmiştir. Pek çok küresel şirketin mallarını ucuz işgücü ve yetersiz yaşam koşulları olan ülkelerde üretmelerine atıfta bulunmak için dikkatleri bu konu üzerine çekmiştir. Tasarımcı, insanların göçle oluşan hareketine ilişkin katı düzenlemelere kıyasla, malların ülkeler arasında ucuz iş gücünü sömürerek ne kadar kolay hareket ettiğine bu anlamda dikkat çekmeyi amaçlamıştır. Yurt dışından ucuz mal ithaline izin veren hükümetlerin, göçmenleri daha iyi yaşam koşulları arayışı içinde ülkeye girmekten genellikle sıkı bir şekilde kontrol etmekte ve aktif bir şekilde caydırdığını belirtmektedir.

Görsel 2. Brinco kaçış ayakkabısının detaylarına ait tablo. Brinco Sergisi, Tate Modern, Londra 2019. (A. Fıçıcıoğlu arşivi)

Bir tasarım ürünü yaratan, ancak bir sanatçı olarak adını duyuran Wertheim'in sanatı, kültürel kimlik, ticaret ve bunları yöneten sosyal politikalarla yüzleşmiştir. Yeni deneyimler yaratmayı ve kamusal alanlarda kültürel geçişler sağlamayı hedefleyen sanatçı, Tate Modern'e verdiği röportajda "*Benim ilgim sanat dünyasının küçük çemberiyle değil, kitlelerle ilişki kurmak*" (Judi Wertheim, Erişim Tarihi: 04.03.2021) olarak yorumlamıştır. Sanatçının tasarladığı bu ayakkabıya ait

sergi 2019 yılında Londra Tate Modern’de yer almıştır. Sergi sanatçının bu ayakkabıyı tasarladıktan sonra yasa dışı göçü savunduğu ve teşvik ettiği düşünülerek aldığı eleştiriler ve tartışmalardan, tehdit mesajlarına ve tepkilere verilen tüm yanıtları içermektedir.

Görsel 3. Brinco kaçış ayakkabısı giyen kaçak göçmenler. Judi Werthein Brinco 2005.

3.2. ADIFF “İnsani Moda Markası” Angela Luna

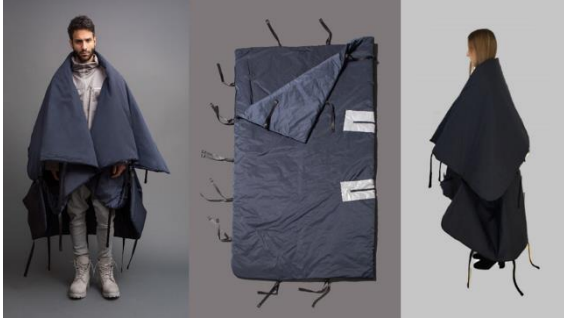

Görsel 4. Angela Luna’nın mülteciler için dönüştürülebilir tasarımları.

Parsons School of Design mezunu olan Angela Luna mültecilere yardımcı olmayı amaçlayan bir koleksiyon ile okulunda yılın kadın giyim tasarımcısı ödülü sahibidir. Markası Adiff ve sloganı “küresel sorunlar için tasarım müdahalesi”dir (Angela Luna, Brooklyn NewYork, Erişim Tarihi: 04.02.2021). “Bütün kalbimle, iyi tasarımın hayat kurtarabileceğine inanıyorum” düşüncesi ile tasarımlarına yön veren Luna kendini mülteci gibi hissederek tasarımlarını gerçekten ihtiyaca göre ve çoklu işlev görecektir.

şekilde tasarlayarak üretmektedir. Tasarımlarının her satışından mültecilere ve yerlerinden, evlerinden, vatanlarından ayrılmak zorunda kalan kişilere bir eşya bağışlayarak “insan için tasarım, yaşam ve ölüm arasındaki fark anlamına gelebilir” anlayışını benimsemiştir. Luna çalışmalarında dönüştürülebilir giysi tasarımı fikrini origami mantığı ile kurgulamaktadır. Araştırma ve çalışmalarını öncelikle mültecilerin kaçarken giyebilecekleri ve hareketlerini engellemeyecek tasarımlar üzerine yoğunlaştırmıştır.

Angela Luna araştırmaları neticesinde, mültecilerin genellikle barınağa, çocuklarını rahat taşıyabilecekleri, gece teknede veya suda kaldıklarında yerlerini veya diğerlerini görebilmelerini sağlayacak giysilere ihtiyaçları olduğunu belirlemiştir. Temel sorunları belirledikten sonra çözüm üretecek tasarımlarını oluşturmaya başlamıştır. Can yeleği olabilecek ama zorlu göç sürecinin yürüme bölümünde de ceket olarak kullanabilecek tasarım, bir veya iki kişinin rahatça kalabileceği dönüşebilir ceket-çadır, şişirilebilir can simidine dönüşen yelek, uyku tulumları, gece hareketi ve etrafı görmeyi kolaylaştıracak reflektörlü ceket numunelerini hazırlamıştır (Görsel 4,5,6,7). Tüm bu tasarımların teknik yönünü çözümlendikten sonra estetik form oluşturmuştur.

Görsel 5. Angela Luna'nın mülteciler için dönüştürülebilir tasarımlarından uyku tulumu-ceket.

Görsel 6. Çadıra dönüşebilen unisex ceket-pelerin dönüşebilen ceket.

Görsel 7. Çadıra dönüşebilen ceket-pelerin.

3.3. “Güvenli Geçiş Çantası” (Safe Passage Bag)

Midilli adasında kurulan “Lesvos Dayanışma Derneği” entegrasyon ve eğitim projesi olarak gerçekleştirdiği tasarım Safe Passage Bag adını taşıyan çanta tasarımıdır. Midilli adasına deniz yolu ile kaçak geçiş yapan göçmenler kıyıya vardıklarında can yeleklerini buldukları yere bırakarak, yeni bir yaşam kurmak için başka bir zorlu sürece doğru yola devam ederler (Görsel 8). Dernek sahildeki can yeleği mezarlığı konusunda çalışma yapmak, plastik malzemeyi geri döndürmek ve göçmen-mültecilere fayda sağlayacak proje için 2013 yılında oluşan bu fikri 2015 yılında hayata geçirilmiştir (Sheltersuit, Erişim Tarihi: 03.03.2021). Her çanta beraberinde zorlu göçün tarihini taşımaktadır. Her çanta zorlu ve güvensiz olan göç sürecini yaşayan insanların geçmiş ve gelecek arasındaki etkili ve zorlu süreci hatırlatan bir obje olarak güvenli geçiş çantası tüm dünyaya bir hatırlatma ve farkındalık yaratma fikrini oluşturmaktadır (Görsel 9).

Midilli'nin yerel halkı ile orada yaşayan mülteci-göçmenler can yeleklerini toplayarak tasarladıkları çantayı birlikte üreterek hem istihdam hem de gelir kaynağı oluşturmuşlardır. Zorlu ve güvensiz göç sürecinin sembolü olan çantalar hikâyesi ile geleceğe not düşen bir hatırlatıcı olarak tarihi bir kanıt olma görevi de görmektedir.

Görsel 8. Midilli adası sahili, can yeleği mezarlığı

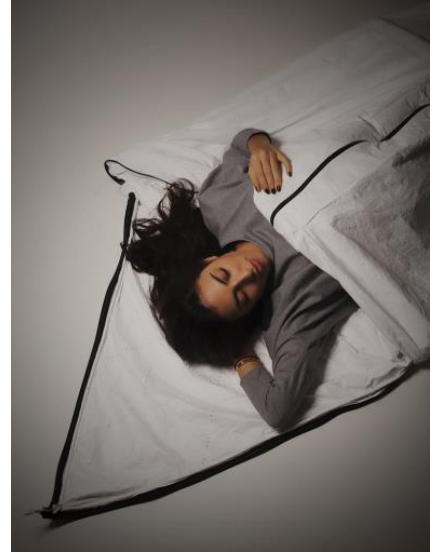

Görsel 9. Midilli adası sahilinden toplanan can yelekleri ile yapılan çanta.

3.4. Giyilebilir Barınak – Royal College of Art Öğrencileri

Wall London tasarım direktörü Judith Balcazar tarafından, RCA (Royal College of Art) İç Mimari ve Tekstil Bölümü yüksek lisans öğrencilerinin, mülteci kamplarında büyük sorun olan barınak ve giysi konusunda tasarım fikirlerini sürdürülebilir malzemeler ile hayata geçirme projesi başlatılmıştır. Proje başkanı iç mimar Profesör Greame Brooker ile öğrencilerinin mülteci kampları ve mülteciler ile ilgili bilgilendirme ve araştırmaları sonucunda su geçirmez barınak ve giysi tasarımı çalışmaları öncelik kazanmıştır. Öğrencilerin atölye çalışmaları sonucunda su geçirmez giyilebilir barınak fikri üzerinde yaratıcı tasarımlar oluşturulma sürecine girilmiştir (Bond, Erişim Tarihi: 06.02.2021) (Görsel 10).

Profesör Harris ve Graeme Brooker tarafından belirlenen Giyilebilir Alışkanlık projesini iki ila dört kişinin kalabileceği küçük bir çadır benzeri yapıdan yola çıkarak tasarım uygulamalarına başlanmıştır. Kullanılan materyalin mümkün olduğunca uygun maliyetli ve sürdürülebilir olması temel gereklilik olarak benimsenmiştir. Nefes alabilen, su geçirmez bir malzeme olan Tyvek (Du pont) malzemesi ile çadırlarda, uzay tulumlarında ve evlerde yalıtım için kullanılan bir tür polyester olan Mylar ile yalıtılarak kullanılmıştır (Dupont Tyvek 500 Xpert, Erişim: 06.03.2021). Tyvek, sentetik bir malzemedir ve yüksek yoğunluklu polietilen elyafların bir markasıdır; isim, DuPont şirketinin kimyasal ve tekstil üretimiyle tanınan tescilli ticari markasıdır. "İyi tasarım, teknolojiler ve cihazlar ile ilgili değil sosyal bir kalbe ve imkansız zorluklarla karşılaşan insanların ihtiyaçlarını karşılamada oynayabilecek bir role sahiptir" (Bond, Erişim Tarihi: 06.02.2021) sözü Profesörler Harris ve Graeme Brooker tarafından belirlenen Giyilebilir Alışkanlık projesinin göç, mülteci, göç sürelerinin zorluğuna işlevsel bir tasarımla geçicide olsa çözüm oluşturulacağını belirgin hale getirmiştir.

Görsel 10. Giyilebilir Barınak.

3.5. Andre Boyko “Muck Shoe”

Görsel 11. Andrea Boyko'nun tasarlayıp ürettiği çocuk ayakkabıları. (Erişim Tarihi: 05.03.2021)

Andrea Boyko'nun, Suriyeli mülteci çocukların özellikle yağmur ve çamurda ayakkabısız fotoğrafları karşısında hissettiği sorumluluk onu çocuklar için ayakkabı tasarlamaya ve üretmeye yöneltmiştir. Bu tasarımı geri dönüşüm tekstil ürünlerinden yapmak için malzeme arayışına başlamıştır. Hem yıkanabilir hem de çabuk kuruyabilen malzeme araştırmaları sonucunda ayakkabının tabanı için eskimiş bisikletlerin kauçuk lastiğini kullanmıştır (Görsel 11). Atık bisiklet lastiklerini ayakkabının yan tarafı, iç lastiğini ise burun kısmı için kullanarak yaptığı numunelerle istediği sonucu elde etmiştir. Bu noktada malzeme temini için yakın çevresinden bir ekip kurarak malzeme toplamaya başlamış, malzeme tükenince yakın kasaba ve şehirlerden yardım alarak malzeme stoklamıştır. Renkli çocuk ayakkabıların üretimini evine aldığı sanayi tipi dikiş makinesi ile yapmıştır (Görsel 12).

Tekstil atıklarından dayanıklı, su geçirmez ve geri dönüştürülmüş olanları ayakkabının üst kısmında kullanmıştır (Cuts, A step up: Belchertown business owner forgoes a month off to make ‘muck shoes’ for Syrian refugees, Erişim: 29.01.2021).

Özellikle çocukların büyümeleri ve ayakkabılarının küçülmesi konusunda ayakkabının ağız kısmına lastik koyarak, ayakkabının üst kısmına esneme yapabilen tekstilden bir form kullanmıştır. Ayakkabının üst kısmında kullandığı kanvas kumaş sağlıklı, aşınması uzun zaman alması ve çabuk kurduğunda dolayı tercih etmiştir. Duck Canvas diye adlandırılan kumaş iki çözüğü ve tek atkı iplikten oluşmaktadır (What is Duck cloth? Erişim Tarihi: 03.02.2021).

Görsel 12. Andrea Boyko, çocuk ayakkabılarını dikerken.

Görsel 13. Andrea Boyko, ayakkabıları Suriyeli göçmen çocuklar için yapılan Muck shoe (ayakkabı).

3.6. Sheltersuit Vakfı (Barınma Giysisi)

2014 yılında “insani girişim” kuruluşu olarak tanımlanan “Sheltersuit Vakfı” evsizlerden, mültecilere kadar gönüllülük esasına dayalı çalışan 100 personel istihdam etmektedir. Bas Timmer ise, 2018 yılında Moda Tasarımı eğitimini bitirdikten sonra evsizler ve mülteciler konusunda giysi tasarımı alanında çalışmalar yapmaya başlamıştır. Barınma giysisi olan uyku tulumu çevrilebilen, katlanan ve rahat taşınabilen nefes alabilen, rüzgâr ve suyu geçirmeyen tamamen geri dönüştürülmüş malzemeler ile tasarlanmıştır (Görsel 14). Malzemeyi bağış olarak firmalardan alan tasarımcı Sheltersuit vakfının giysi tasarımına dayalı sosyal giyim fabrikasında barınma tulumlarını gönüllüler ile üreterek 2017 yılında “Movement on the Graona by Johny de Mol” ve “Wakawaka” vakfı ile ortak barınma ve uyku tulumlarını 1150 mülteciye karşılıksız ulaştırmıştır (De Sheltersuit van Bas Timmer: winterjas en slaapzak ineen, Erişim Tarihi: 06.03.2021). Bas Timmer bu tasarımı ve faaliyeti ile 2017 yılında Hollanda Tasarım Haftası’nda Halkın Seçimi ödülünü, 2018 yılında ise Alman Tasarım Ödülü’nü almıştır (Rodrigues, Providing Warmth-Bas Timmer and the Sheltersuit Foundation. Erişim Tarihi: 06.03.2021).

Görsel 14. Mülteci çocuklar için barınma sağlayan soğuktan koruyan barınma ve uyku tulumları.

Sonuç

Göç, farklı yönleriyle irdelenmesi gereken bir konu olmanın yanında, insan yaşamına ve gereksinimlerine yansımaları öngörülmemesi halinde insanın ve ailenin yaşam standartlarını koruma açısından üstesinden gelmenin pek mümkün olamayacağı birçok soruna zemin oluşturmaktadır. Bu durumda insana dair ve ait olan hemen her şeyi olumsuz yönde etkileyen bir sürecin ortaya çıkması tarihsel ve toplumsal bir gerçektir.

Göçen insanın hayati önemde ihtiyaçlarının yanı sıra bu zorlu süreçte dayanıklılığını artıracak, hareketini kolaylaştıracak giyinme ve barınma pratiklerine ihtiyaç duymaktadır. Bilindiği gibi bir tasarımı oluşturan ölçütler; kullanıcının amaçlarına, niteliklerine, kullanım türünün özelliklerine ve çevredeki diğer olguların etkilerine göre değişmektedir. Bu açıdan göç süreci içinde edinilen çözümsel deneyimler ve ona ait bilgiler bu ölçütler doğrultusunda genişletilerek ele alınmalıdır.

Yasalar ve ülkelerarası kısıtlamalara rağmen göç tüm dünyada önlemeyen bir hızla toplumları etkisi altına almaya devam etmektedir. Dünyanın birçok bölgesinde göç eden insanların geldikleri kültürel donanımların göç edilen bölgeden farklı olması, yaşamsal birtakım ürünlere ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu ürünlerden en önemlisi giyinme ve barınmaya yönelik ihtiyaçlarıdır. Göçmenlerin yeme içmeden sonra, sağlıklı olmalarını da etkileyen en önemli gereksinimlerinin başında gelen giyim, kuşam ve barınma ihtiyaçları tasarım dünyasında daha etkin bir şekilde yer almalıdır. Bu çalışma ile bu anlamada destek veren tasarımcı ve tasarım projelerinin çözümsel yaklaşımları

örnek olarak ele alınmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkarılmıştır.

Hayat şekilleri, tasarım fonksiyonlarına ve formlarına şekil vermektedir. Tasarım dünyası değişen ve sürekli devinim halindeki göç gerçekliğini görerek esnek çözümler üretmek ve insanları bu zorlu koşullarda destekleyecek en önemli yapılardan birisidir. Çalışma içinde ele alınan örnek tasarımlar ve projeler günümüz dünyasının önemli bir gerçeği olan göç sürecindeki ihtiyaçlara cevap vermesi açısından önemli referanslar içermektedir.

Kısıtlı imkân ve koşullarda gerçekleştirilen ve göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılayan bu tasarımlardaki çözümsel yaklaşımların tasarıma ulaşmadaki yaratıcı ve sürdürülebilir etkilerinin de olduğu görülmüştür. Angela Luna'nın da belirttiği gibi zorlu koşullarda yapılan bu tasarımlar bütünüyle “küresel sorunlar için tasarım müdahalesi” olarak ele alınıp tasarım anlamında da önemli çözümler üretilmelidir. Geri dönüşüm malzemeleri ile en az maliyet ve fayda sağlayan bu tasarım anlayışının sadece göç çerçevesi olarak değil genel anlamda tasarım yaklaşımlarına bir örnek oluşturabileceği fikrine ulaşılmıştır. Göç süreci içinde edinilen çözümsel deneyimler ve ona ait bilgilerin genişletilerek yeni tasarımlara başlama fırsatı sağlanabildiği de bu çalışma ile ifade edilmiştir.

Gerek göçe yönelik gerekse genel anlamda çözümcül bir tasarım anlayışı dinamik bir yaratım sürecini fonksiyonel ve ihtiyaç giderici boyuta getirerek tasarımda insana dokunma önceliğini hatırlatmalıdır. Ve iyi bir tasarımcının her zaman yaptığı gibi insanları nasıl korunaklı, güvende ve ergonomik koşullarda tutacağını yeniden düşünmeye teşvik etmelidir.

Kaynakça

- Akçadağ, E. (2012). *Yasadışı Göç ve Türkiye, BİLGESAM*. Ankara: Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi Yayınları, Rapor No:42.
- Barkın, E. (2014). “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”. Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Bates, G. D. (2009). *Yüzyıl 21. Yüzyılda Kültürel Antropoloji İnsanın Doğadaki Yeri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çev: Bülent Uğur Bal-İbrahim Akbulut), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chevalier, G. (2015) “The Evolution of an Exhibition Model in Highly-Politicized Territory” ,Espace Art Actual: Document generated 10/17/2019. Migrations_Borders Number 111, Fall 2015 URI: <https://id.erudit.org/iderudit/78792ac>.
- Çalışkan, S. (2018). “Çağdaş Sanat Eserlerine Göç Olgusu Perspektifiyle Bir Bakış”, *İdil Dergisi*, cilt / volume 7, sayı, s.39-45. / issue 41, DOI: 10.7816 /idil-07-41-06

- Dost S. (2014). “Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriye’li Sığınmacıların Hukuki Durumu”, *Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.4.,s.1.
- Fıçıoğlu, A. ve İmre, H.M., (2019). “Göç Sürecinde Yaşam Çözümlerinin Tasarıma Etkisi” *III. International Zeugma Congress On Scientific Researches, Özet kitabı*. (Ed: Z.Saklı ve Kotuk, M.) İksad Yayınları, https://ade5c1ec-11c6-4961-9cc9-94f73a1acdd5.filesusr.com/ugd/614b1f_2c51e06a5a1049e1b95c01563c46ec88.pdf
- Güreşçi, E. (2016). “Ortak ve Farklı Yönleriyle İç ve Dış Göçler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, The Journal of International Social Research, Cilt: 9, Sayı:43, s.1058-1064, Volume: 9 Issue: 43, Erişim tarihi: 03.03.2021. https://www.sosyalarastirmalar.com/cilt9/sayi43_pdf/3sanattarihi_arkeoloji_cog_rafya/guresci_ertugrul.pdf
- Güvenç, B. (1996), “Göç Olgusu ve Türk Toplumunu”, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç*, Mersin: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- İpek, N. (2014). “Kaynakların Dilinde Göç Kavramı” *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Yıl:9, Sayı:17,s. 9-20.
- İstanbul Sanat Müzesi (2010) *Hüseyin Çağlayan:1994-2010 Sergi Kataloğu*, 15 Temmuz -24 Ekim 2010, (Ed: Esin Eşkinat),İstanbul: İstanbul Sanat Müzesi Yayınları.
- Naz, Y. (2015). *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye’deki Güncel Sorunları*, Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Nevins, J.(2002). *Operating Gatekeeper, The Rise Of The “Illegal Alien” and The Making Of The U.S.-Mexico Boundary*, New York and London: Routledge.
- Püsküllüoğlu, A. (2006), *Türkçe Sözlük*, İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- T.C.İ.B. (Aralık, 2013). *Türkiye ve Göç Yönetimi*, Yayın No: 4. Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, http://www.goc.gov.tr/files/_dokuman19.pdf.
- TDK (Türk Dil Kurumu). (2021). <https://sozluk.gov.tr/>.
- Tilbe, A. Bosnalı,S ve Topaloğlu, Y.(2017). “Göç Konferansının Ardından”, *Göç Konferansı 2017 Seçilmiş Bildiriler*. London:Transnational Press London,
- İnternet Kaynakça**
- Angela Luna, Brooklyn NewYork. <https://www.forbes.com/profile/angela-luna/?sh=376949d4ac4b>. (Erişim Tarihi: 04.02.2021).
- Bond. <https://www.rca.ac.uk/news-and-events/news/interior-design-and-textiles-students-create-innovative-wearable-shelter-refugees/> . (Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Cuts, A step up: Belchertown business owner forgoes a month off to make ‘muck shoes’ for Syrian refugees. <http://www.gazettenet.com/Belchertown-woman-makes-shoes-for-Syrian-refugees-7431836#lg=1&slide=5#lg=>. (Erişim Tarihi: 29.01.2021).

De Sheltersuit van Bas Timmer: winterjas en slaapzak ineen. <https://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal/197834-de-sheltersuit-van-bas-timmer-winterjas-en-slaapzak-ineen.html>. (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

Dupont Tyvek 500 Xpert. <https://www.cgprotection.com/chemical-protective/?gclid=>. (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

IOM (2020). Dünya Göç Raporu (World Migration Report 2020), (Migration And Migrants: A Global Overview, 2020, s.22-23.

https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020_en_ch_2.pdf . (Erişim Tarihi: 07.03.2021).

Judi Werthein, <https://www.tate.org.uk/art/artists/judi-werthein-11096/pussify-art-world>. (Erişim Tarihi: 04.03.2021).

Refugee Challenge, Lie, B.V. <https://www.whatdesigncando.com/stories/life-vests-turned-refugee-support-flags/>. (Erişim Tarihi :30.11.2020).

Rodrigues, Providing Warmth-Bas Timmer and the Sheltersuit Foundation. <https://medium.com/@lilianarodrigues/pr/Providing-warmth-bas-timmer-and-the-sheltersuit-foundation-ccb5640811df>. (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

Sheltersuit. <http://designformigration.com>. (Erişim Tarihi: 03.03.2021).

Trainers For Border Crossers. https://we-make-money-not-art.com/artist_judi_wer/. (Erişim Tarihi: 30.11.2020).

What is Duck cloth?. <https://www.bigduckcanvas.com/categories/resources/what-is-duck-cloth.htm>. (Erişim Tarihi: 03.02.2021).

2016'nın Unutulmayacak 10 Enstalasyon Çalışması. <https://www.artfulliving.com.tr/sanat/2016nin-unutulmayacak-10-enstalasyon-calismasi-i-9785>. (Erişim Tarihi:30.11.2020).

Görsel Kaynakça

Görsel 1. Ayşe Fiçicioğlu fotoğraf albümü; Tate Museum “Brinco” Sergisi. 2019.

Görsel 2. Ayşe Fiçicioğlu fotoğraf albümü; Tate Museum “Brinco” Sergisi. 2019.

Görsel 3. Tate Modern, Judi Werthein, Room 6. <https://www.tate.org.uk/visit/tate-modern/display/judi-werthein>. (Erişim Tarihi: 04.03.2021).

Görsel 4. A Young Designer An Ethical Business To Aid Refuges, Diana Budds. <https://www.fastcompany.com/3061339/a-young-designer-builds-an-ethical-business-to-aid-refugees>. (Erişim Tarihi: 05.03.2021).

Görsel 5. A.g.e.

Görsel 6. A Young Designer An Ethical Business To Aid Refugees, Diana Budds. <https://www.fastcompany.com/3061339/a-young-designer-builds-an-ethical-business-to-aid-refugees>. (Erişim Tarihi: 11.02.2021).

Görsel 7. a.g.e.

Görsel 8. Design for migration, “Safe passages bags”. <http://designformigration.com/portfolio/safe-passages-bags/>. (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

Görsel 9. a.g.e.

Görsel 10. This Shelter Transforms Into a Coat to Protect Refugees, Anne Sophie Geay. <http://www.takepart.com/feature/2016/07/27/refugee-tent-coat>. (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

Görsel 11.

A step up: Belchertown business owner forgoes a month off to make ‘muck shoes’ for Syrian refugees, Foto: Sarah Crosby. <https://www.gazettenet.com/Belchertown-woman-makes-shoes-for-Syrian-refugees-7431836>. (Erişim Tarihi: 05.03.2021).

Görsel 12. a.g.e.

Görsel 13. a.g.e.

Görsel 14. Design for migration, Sheltersuit. <http://designformigration.com/portfolio/sheltersuit/>. (Erişim Tarihi: 03.03.2021).